

socializem po 11. juliju. Vendar vse kaže, da vodijo avstrijsko državno politiko silno spretne roke. Posrečilo se je, odstraniti zadnje ostanke „Heimwehra“ od oblasti. Ostal je edini resni nasprotnik — narodni socializem, ki se je dokopal do sicer skromnih, a vendar ogrožajočih pozicij na račun sprave med obema nemškima sosedoma. Pri tem pa prijateljstvo med Nemčijo in Italijo noče prenehati; v viharju interesov obeh velesil bi bila najvarnejši pristan seveda restavracija Habsburžanov — na češkem in v Franciji je za to še največ razumevanja — toda trenutno je poigravanje s temi načrti še preveč nevarno. Kaj sicer? Naslonitev na zapadne demokracije? Naslonitev na Malo zvezo? Povsod so napoti cele bari-kade nasprotujočih si interesov! — Najnovejša aktivnost Italije v Podonavju obeta usmeriti tudi avstrijsko zunanjo politiko. Ni izključeno zbližanje med Jugoslavijo in Avstrijo. Dvostranske pogodbe postajajo moderne v svetovni politiki. Kako naj tolmačimo nedavno ponovitev slovesne obljube iz ust kanclerja Schuschnigga na Gradiščanskem, ki znova — po enoletnem molku — obeta vzorno rešitev problema avstrijskih manjšin? Ali je povod za to izjavo preusmeritev avstrijske zunanje politike? In če — ali se bo zadostno upošteval položaj slovenske manjšine na Koroškem? Le preradi se vdajamo sanjam, kadar bi bilo treba odločno ravnati; upajmo da ne bomo tudi topot prespali, ko bo treba delati. J—a.

Politični obzornik

Okno v svet

Napetost in nasprotja med narodi Evrope in ostalih kontinentov rastejo iz dneva v dan. Visoka ženevska ustanova skoraj ne more več umiriti divjih izbruhov ter jih registrira kvečjemu z grenkim nerganjem in obsoja. Članice te visoke ustanove pa se kljub raznim konferencam in željam „idealnih“ državnikov po miru v mrzličnem strahu oborožujejo, tvornice orožja delajo nepretrgano, ogromne vsote narodnega imetka se trošijo za nabave najmodernejšega moralnega orožja. V prvi polovici junija se je ugotovilo na razpravah odbora mednarodnega instituta dela, da se je v teku tega leta potrošilo 500 milijard dinarjev za oboroževanje; dnevne rubrike listov pa pišejo o prosperiteti in blagostanju, ki se vrača po težkih letih gospodarske depresije.

Mrzlični strah narodov se iz dneva v dan veča. Razne mednarodne obveze poslednjih stoletij, ki so jih vsi narodi doslej sveto spoštovali, se danes brezobzirno kršijo; s tem se gubi zaupanje in anarhija raste. Mednarodno pravo po vojni nazaduje. Evropska diplomacija se je z metodo držav fašistične ali kvazifašistične strukture popolnoma mongolizirala. Japonska se je pred leti brez vsake napovedi vojne vojskovala v Mandžuriji na severnem Kitajskem ter zasedla ogromna ozemlja. Fašistična Italija je že leta 1923. brez ozira na Zvezo narodov in vse obveze hotela nastopiti proti Grčiji, da so že takrat katastrofo komaj odstranili. Leta 1935. se je pričela abesinska tragedija po primeru japonskega napada brez vojne napovedi. Nastal je „incident“ pri Ual-ualu, Italija je briskirala Zvezo narodov, Zveza narodov je v mučnih porodih rodila povsem nezadostne sankcije, ker so bili ozki egoistični interesi evropskim državam bližji in tako se je mučno zaključil poslednji akt abesinske tragedije.

Ko je bila ta rana še skoraj sveža, se je odprla nova na evropskih tleh, v Španiji. Španski delegat v Ženevi, zunanji minister legalne vlade v Valenciji, Del Vajo, je že koncem preteklega leta zastopal v Ženevi tezo, da položaj, ki je

nastal v Španiji radi vedno večjega vmešavanja nekaterih velesil, ne znači pravzaprav nič drugega kot enega izmed načinov napada na tujo državo brez vojne napovedi. Spočetka so nekatere velesile, ki so zainteresirane v Španiji, pošiljale samo velike količine materiala in pomoči borečima se strankama. Kasneje je sledilo priznanje ene boreče se stranke in slednjič direktno pošiljanje oboroženih sil, ki naj v prvi etapi varujejo interese tujih državljanov in njihovo imetje, a naposled posežejo tudi dejansko v borbo dveh strank. Pri tem jih ni svečana izjava nevtralnosti nič motila. Danes se na eni strani borijo že pravi organizirani korpusi tujih vojaških sil, da imamo v resnici napad, ne da bi bil po dosedaj veljavnem mednarodnem pravu in po obvezah, sprejetih na raznih mirovnih konferencah, predhodno napovedan.

Ako bi se nadaljevalo z dosedanjimi metodami Italije, Japonske, Nemčije, nastane vprašanje, ali bi mogla Zveza narodov sploh še kaj pomeniti in na kakšnih temeljih naj bi se zgradil nek sistem varnosti, če bodo doktrine gornjih držav sprejeli vsi narodi in generalštabi v Evropi. Točno pa je, da te ideje dobivajo vedno trdnejša tla v Evropi in celo v svobodnih, nediktatoričnih državah. Od tega odgovora zavisita vsekakor v veliki meri življenje in smrt zapada. —

V sedanjih evropskih prilikah je centralno vprašanje vojna v Španiji. Preozko pa bi razumeli to težko dobo španskega naroda v borbi za njegove osnovne pravice, če bi jo gledali le s stališča mednarodnega prava. — Pomen borbe je nedvomno mnogo večji in za Evropo ter njeno družbeno strukturo mnogo daleko-sežnejši. Imperializem, vedno bolj vezan na svojo neobhodnost ogromno povečane ekonomske in vojne ekspanzije, a na drugi strani v skrajnem nasprotstvu s sovjetsko državo, se pretvarja v fašizem, medtem ko se levičarske stranke z uživiljanjem v nove spremenjene položaje združujejo v eno samo fronto za obrambo demokracije, tam kjer fašizem še ni na vrhu, v borbo za demokracijo, tam kjer jo je fašizem že uničil. Tako se ustvarjajo svetovne fronte ideologij in novih gledanj na življenje. Na eni strani demokratske države in Rusija, na drugi fašistične, s svojimi osnovnimi principi vezane med seboj. Dočim je bil v dobi imperializma smoter levičarske borbe transformacija vojne v revolucijo, dobiva v današnji fašistični dobi ta osnovni cilj drug smisel in drugo taktiko.

Nekdanji pojmi borbe v območju narodnih meja so zastareli, ker se je antagonizem razširil na širša področja. — Kakor ustvarja ta antagonizem evropske fronte, na eni strani Nemčijo in Italijo z njihovimi epigoni, na drugi Anglijo, Francijo s Sovjetsko Rusijo, predstavlja ta borba tudi ideološko nasprotje, ki ni več samo nacionalno. Kot narasla reka nosi s seboj tudi konservativne države, kot na pr. Anglijo, da se prisilno opredele za fronto demokracije, ne več samo v njihovem lastnem interesu, čeprav so suvereni organizmi, temveč radi tistih socialnih funkcij, s katerimi so pod silo razmer bolj ali manj prežeti njihovi narodi. — In prav tako vidimo, da danes Italija nekako hladnokrvno žrtvuje svoje bistvene interese, bilo radi svojega nepojmljivega odnosa do zapadnih demokratskih držav, od katerih je v veliki meri odvisna, ali tedaj, ko prepušča Avstrijo hitlerjevski penetraciji, ali pa z napadom na plemensko sestro — Španijo — samo zato, da reši interese internacionalnega fašizma. —

Seveda ne gre v težkih diplomatskih in dejanskih borbah v Španiji in za Španijo samo za ideološke interese, vendar pa so v sedanjem stanju borbe vsekakor odločujoče, ker se z borbo v Španiji rešuje tudi prestižno stanje samega fašizma v matičnih državah. Če kje, se to jasno vidi danes v Italiji. Italija je bila po abesinski zmagi vendarle mnogo drugačna, kot so jo opisovali razni izletniki v evropskem časopisju. Sankcije, ogromna sredstva, ki jih je požrla abesinska vojna,

a še bolj obupni napor fašizma za oboroževanje, ki naj bi bil odgovor na angleški vojno-gradbeni načrt, so razrvali notranjost Italije gospodarsko, a še bolj politično. To priča desetletnica ustanovitve Specialnega tribunala v Rimu, ki je bil po tedanjem načrtu ustanovljen za dobo enega desetletja. Ko je sedaj umrl v ječi eden prvih obsojencev tega tribunala za zaščito fašistične države, eden najjačjih političnih duhov povojne Italije, Antonio Gramsci, je vsa Italija in vsa njena emigracija računala, da bo ta tribunal po desetletnem delovanju ukinjen kot nepotreben, ker bi bila po mnenju fašističnih hierarhov fašistična država že dovolj homogena in močna, da ne bi potrebovala take obrambe. — Notranja razrvanost pa zahteva, da ta tribunal še nadalje obstoja. Italija se je v strahu pred oboroževanjem demokracije, v strahu za lastni obstoj odločila za ideološko borbo fašizma in za obstoj fašističnega režima. Sledila je Nemčiji, ki je sicer bolj povezana s svojimi lastnimi interesi, pričela isti boj.

Veliki nemški strah pred Rusijo in njena ekspanzivna nujnost sta takoj po ostvartvi Hitlerjevega režima v Nemčiji usmerila nemško diplomacijo predvsem na področje srednje Evrope, Podonavja in Balkana ter še dalje proti vzhodu. S strani Poljske je imela Nemčija vsaj začasno zavarovan hrbet. Nacistična delavnost se je razširila na vse srednjeevropske in balkanske države. Vse to delovanje ni moglo iti mimo naše države. Razna gibanja so pomogla pripravljati teren, vodilni krogi pa so bili iz raznih ozirov, predvsem ekonomskih, vse bolj naklonjeni taki orientaciji, ki bi državo ne vezala v preveliki meri ter bi je ne odvrnila popolnoma od tradicionalne zunanjepolitične orientacije. — Prva je bila vezanost s trgovskimi sporazumi, tej je sledila poglobitev odnosov med obema državama. — Grobost nemške zunanjepolitične akcije pa se je deloma pokazala ob razkritju Diamantstein-Ljotičeve afere. — Poslednji obiski nemškega zunanjega ministra von Neuratha so razmerje med obema državama deloma še bolj utrdili. —

Pravtako zanimivi so simptomi ob utrjujoči italijanski pripravljenosti za sporazum z nami. Lahko se trdi, da je Italija, ki je bila še pred kratkim precej nasprotna Jugoslaviji, sedaj naravnost forsirala ta sporazum. — Nemškemu strahu pred Rusijo je v Italiji ustrezal trepet pred angleškim oboroževanjem. — Italijanskemu porazu pri Guadalajari je sledil takoj pospešen sporazum z Jugoslavijo. Sicer datirajo priprave za sporazum že mnogo prej. Že v začetku leta 1933. oziroma koncem 1934. je Italija pripravljala tla za sporazum ter so bile že takrat sestavljene italijanske zahteve v primeru, da bi prišlo do sporazuma. Nas Slovence zanima predvsem manjšinsko vprašanje, ki je za nas najbistvenejše; a Italija je še takrat namignila, da bi bila pripravljena, razpravljati tudi o tem. — Nato je sledil dolg presledek v času sankcij, da je slednjič po dolгих pripravah prišlo do konkretiziranja letos v velikem tednu. — Italija je sklenila prijateljski pakt z določbami glede naše nevtralnosti ter trgovski sporazum. Oba sporazuma, ki našo državo precej vežeta, je obširno komentiralo dnevno časopisje. — Posebno važni točki sporazuma sta bili ona o hrvaških emigrantih-teroristih v Italiji ter točka, ki govori o aneksu glede Albanije. — Radi vprašanja hrvaških emigrantov je bil poslan v maju v Rim ekspert notranjega ministrstva, da ga na terenu še bolj preuči, aneks o Albaniji, v katerem smo sprejeli neke obveze, pa je bil podrobneje izdelan. — Slovensko javnost pa je bolj kot vse drugo zanimalo vprašanje naše manjšine v Italiji. Srbska javnost v tem pogledu nikoli ni bila preveč zainteresirana; mnogo večjo, ako ne tudi bistveno važnost vprašanja slovensko-hrvaške manjšine smo poudarjali Slovenci in Hrvatje. — Ob nagli pripravljenosti Italije smo pričakovali, da se bo tudi resneje lotila izboljšanja položaja naše manjšine, kar je za Slovence brez dvoma mnogo važnejše kakor izvoz nekaj sto vagonov

lesa ali živine. — Dnevnik so pred sporazumom celo govorili o obširnejšem aneksu glede naše manjšine. — Uradni komunikeji ob priliki Cianovega bivanja v Beogradu pa so vso našo javnost hudo presenetili. — Nikjer ni bilo nobene besedice o slovensko-hrvaški manjšini v Italiji. — Edini uradni glas o manjšini je bil Mussolinijev brzjav ministru Cianu, ki ga je ta prečital zbranim novinarjem. Brzjav je javljal o izpuščenih slovenskih konfinirancih ter navajal, da jih je v konfinaciji samo še 28. Toda tudi ta brzjav ni bil točen. Po seznamu manjšinskega instituta v Ljubljani je bilo tedaj v konfinaciji še 111 naših ljudi. Še danes pa se jih nahaja v konfinaciji okrog 30, medtem ko jih je v ječah še nekaj deset, med njimi 29 takih, ki so obsojeni na preko 15 let ječe. — Tuje časopisje in opozicijski krogi v Beogradu pa so na zborih javili, da je bil sklenjen glede naše manjšine v Italiji tajen aneks in sicer silno kratko pismo ministra Ciana „in carta intestata Ministero degli esteri“, kjer se govori o eventualno dovoljenem slovenskem petju in molitvi v cerkvah, o ustanovitvi enega ali več listov, o osnovanju katoliških društev ter o še nekaj manj pomembnih stvareh. — O priliki potovanja naših novinarjev po Italiji jim je Mussolini izjavil, da bo sporazum v celoti izpolnjen. Doslej se pa v pogledu manjšine opažajo le individualni primeri popuščanja. —

Boljše rezultate je sedaj rodil trgovski sporazum, katerega je čutila zlasti naša lesna industrija na Gorenjskem. Izvoz se je v celoti izboljšal, kakor se je izboljšal tudi italijanski uvoz, ki se je celo izredno dvignil. — Važen član Prizada v Beogradu mi je rekel, da smo v izvozu v Italijo danes pasivni, ker se radi padca lire in radi valutarnih razmer bolj izplača uvažati kakor izvažati v Italijo. Prav tako so izredno dobri trgovski odnošaji naše države z Nemčijo. Nemčija je n. pr. letos poleg velike množine žita in živine odkupila tudi skoraj vso letošnjo produkcijo sliv, t. j. okrog 300 vagonov. — Ako bi danes obravnavali naše odnose do rimsko-berlinske osi, samo z gospodarskega stališča, bi morali reči, da so naravnost odlični. —

Drugi moment, ki je ravno sedaj značilen za našo zunanjo politiko, je odnos do Francije in Male zveze. Iz vseh uradnih komunikejev in iz izjav zunanjega ministra g. dr. Stojadinovića se da posneti, da sta bili tako Francija kot Mala zveza in tudi Anglija obveščeni o akcijah jugoslovanske zunanje politike. — Prav tako se ni naša država doslej uradno opredelila glede ideološke vojne v Španiji, da bi se postavila na to ali ono stran. Stalni svet Male zveze je v začetku aprila v Beogradu ugotovil le dobra razmerja v Mali zvezi. Češki zunanji minister dr. Krofta je sicer takrat naglasil, da je Čehoslovaška radi svojega položaja in svoje demokracije tesno povezana s Francijo tudi v pogledu agresivnih nastopov s strani Nemčije. Javnost je takrat pričakovala kakih konkretnjših sklepov Male zveze, toda teh ni bilo, čeprav jih je Čehoslovaška želela. Nekaj dni po sestanku Stalnega sveta Male zveze je uradno obiskal Jugoslavijo predsednik Čehoslovaške republike dr. Beneš. Prav gotovo ni prišel samo na izprehod; veličastni sprejemi po Banatu, v Beogradu in ob vrnitvi so manifestirali iskreno naklonjenost našega ljudstva za demokratično Čehoslovaško, vendar pa ni bilo objavljenih nobenih poročil, ki bi razjasnila konkretno stanje v Mali zvezi. —

Naši iskreni prijateljski odnosi do demokratične francoske republike se ob vsaki priliki poudarjajo v skupščini in na javnih zborih. Toda letos bo pretekel 10letni pakt prijateljstva s Francijo, ki sta ga 1927. l. sklenila dr. Marinković in Briand. Morda so že kake priprave za obnovitev tega pakta v teku? —

Italijansko, tuje, pa tudi naše časopisje je poročalo, da bo odšel zunanji minister dr. Stojadinović v Italijo, da vrne obisk zunanjemu ministru Cianu, in

sicer koncem aprila ali v prvi polovici maja. 9. maja pa je odšlo v goste v Italijo 12 naših novinarjev, ter so bili tamkaj sijajno sprejeti tudi od najvišjih predstavnikov. Naš zunanji minister ni šel. Ne bi mogli trditi, da se je naša zunanja politika preusmerila, čeprav ni bilo o priliki bivanja nemškega zunanjega ministra v Beogradu v začetku junija nobenih senzacionalnih izjav. — Prav tako je pisalo tuje in naše časopisje o skorajšnjem obisku madžarskega ministra Kanye v Beogradu, toda poslej ni bilo več glasu o tem. —

Stanje v Evropi je danes izredno nejasno. Da je tako, so mnogo pripomogle fašistične velesile s svojim stalnim zunanjepolitičnim dinamizmom na eni strani, na drugi pa deloma tudi polpretekla neaktivnost demokratskih zapadnih sil. — Upajmo, da ne bo vse tako črno, kot črnogledo gledamo, a si niti v sanjah ne želimo.

Maks Rejec.

Kronika

O gradbenem programu univerze

Ob izberi načina in sredstev za rešitev tega ali onega vprašanja delamo prav pogosto občutne napake, ki ne preprečujejo le stanovitnega napredovanja do pravega smotra, marveč škodujejo tudi kvaliteti že storjenega dela, če ga že sploh ne spravijo v zastanek in pogubo. Potrebno je poiskati prve izvirne vzroke problema in tem zadnje posledice, da je mogoče zajeti pravi značaj vprašanja. Principielna rešitev tega ali onega nedostatka v javnem življenju nima nobenega opravka z ožjimi interesi trenutnih družbenih kombinacij, niti ne z obstoječimi možnostmi realizacije, marveč jo moramo ugotoviti s pomočjo dialektične presoje življenjskega razvoja, upoštevajoč vsa sredstva, ki bi nedostatek najradikalneje odstranila. Pozneje šele naj se pokaže potreba kompromisov. Ravno v tem najbridkeje občutimo razliko med živečima generacijama. Generacija, ki danes upravlja javno življenje, idejno ne rešuje naših problemov z vidika principielno najboljše rešitve, temveč že vnaprej omejuje možnost na ona sredstva, ki jih vidi še za svojega življenja. Razumljivo je, da iz takih pogojev zrastle programi nimajo nobene absolutne in trajne kvalitete.

Točnost teh ugotovitev se pokaže najbolj ob reševanju gradbenih vprašanj, kjer so realizacije programov vezane na dolgo dobo, korekture izvršenega dela pa na življenjsko dobo stavbe, t. j. najmanj na 100 let. Regulacijska dela pa potrebujejo še večjih časovnih dimenzij, predvsem v naših razmerah, kjer je tako težko kaj koristnega doseči.

Urbanizacija Ljubljane se rešuje s povsem statično presojo značaja našega mesta: Ljubljana je sedež dravske banovine, ima 80.000 prebivalcev, tako in tako mestno upravo itd. Ljubljana, opazovana s tega ozkega gledišča, res ne potrebuje drugega kot izravnanje stavbne črte v posameznih ulicah. Če pa si zamislimo Ljubljano vsaj v glavnih obrisih bodočega mesta z modernizacijo prevoznih sredstev in drugih naprav, z razvito industrijo, podvojenim prebivalstvom in predvsem novimi upravnimi funkcijami, ki jih utegne prinesiti bodoči politični razvoj Slovenije in jih že danes nakazuje njen geografski položaj (tranzit!), moramo ugotoviti, da tem zahtevam ustrezajočega načrta nimamo. Iz oficialnih krogov ga ne bomo dobili, ker je to malokje v navadi. Pojavila pa se bodo spričo velikega števila mladih arhitektov, ki jih je dala naša univerza, različni idejni načrti z ožjimi ali širšimi strokovnimi, sociološkimi in političnimi pogledi na problem.